

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 41 (249) рік вид. VI. 2 листопаду 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2fr)

Париж, неділя, 2 листопаду 1930 року

Розгром Української Академії Наук у Києві після процесу «Спілки Визволення України» став вже очевидним фактом. Для завершення його совітська влада закінчила формальністю в формі т. зв. «чистки» Академії.

«Чистка» ця тривала більше, як рік, і лише тепер в совітській пресі з'являються звістки про наслідки цієї «чистки». Ми думаємо пізніше вернутися до цього питання детальніше, але сьогодні скористуємося тільки з тих перших звісток про наслідки формального закінчення розгрому Української Академії Наук, а з ним і української науки.

На докладі про наслідки «чистки» Новаловський, член ЦКК КПБУ, голова комісії, заявив, що до процесу СВУ «перший відділ ВУАН — історико-філологічний, став осередком контр-революційної роботи певної групи наукових робітників. В цей час в ВУАН працював весь актив «СВУ» і тоді Академія Наук являла собою самостійну державу. Тут мріяли про утворення УНР». («Пр. Пр.» ч. 235 з 12. X. 1930).

З друго боку надійшли звістки, що Наркомос УССР скасував катедру укр. історії при УАН і цілий її відділ історії, яким керував проф. М. Грушевський, ніби то за те, що «слухачі виховувалися в душі ненависти до Росії». Так само припинено видавання академічного органа «Україна».

Цих коротких даних цілком досить для того, щоб зрозуміти, для чого було сотворено процес «СВУ», для чого було утворено спеціальну комісію на чолі з призначеним владою членом Центральної Контрольної Комісії КПБУ, для чого було й переведено цю саму «чистку».

Большевикам було потрібно, головним чином, дві речі. По-перше, знищити Академію Наук, як джерело української національної роботи в розумінню розвинення незалежницької державної ідеології, вбити, навіть, пам'ять тих носіїв української державної ідеї, які, не беручи участь в активному політичному життю країни, готували ідейний ґрунт для відродження незалежної держави української. Цього вони хотіли досягти інсценізуванням процесу «СВУ». Чи большевицька влада досягла того, чого хотіла, — то покаже близька майбутність. В кожному разі удар, намічений владою, не досяг належних наслідків, про що признавалася в той час сама окупантська влада.

По-друге, большевики вели увесь час з початків своєї окупації боротьбу в напрямі приборкання Академії Наук до своїх рук, в напрямі створення з неї огнища пропаганди чужих українському народові і його психології ідей, створення своєрідного центру, який би своїм науковим авторитетом допомагав би їм у прищепленню комуністичного світогляду, під пануванням якого криється поневолення і безмежна експлоатація України. Вони хотіли створити з Академії Наук своєрідний «культурно-освітній орган», що був би під стислим контролем влади, і ні в якому разі не уявляв би з себе «самостійної держави», по виразу Новаловського. Звичайно, про наукову вартість такого органу не приходиться говорити.

В цьому напрямі після останньої «чистки» большевики безперечно досягли, хоч не вповні, але видимих результатів. Під ріжними претекстами вони познімали з роботи в Академії наукових робітників. Одно-то зняли за те, що той не знав «яке велике значіння в історії большевизму має другий з'їзд РСДРП», другого за те, що «ніякої користи нашій соціалістичній науці не зможе принести», третього за те, що в бібліотеці Академії схоронювалися «бібліотеки де-яких білоемігрантів» і т. д. З другого боку понаставляно своїх доглядачів пильнувати чистоту «наукової соціалістичної думки» і не дозволяти ніяких «буржуазних» ухилів в науковій роботі.

Відношення ж до науки, як такої, большевики виявили прекрасно на процесі «СВУ», там же вони виявили і те, що вони хочять від Академії Наук.

Така політика совітської влади в стосунку до української науки і її центра Української Академії Наук, примушує проти волі зверну-

ти нашу увагу на цінність і вагу наших емігрантських наукових і науково-дослідчих установ. Бо ж ми не повинні забувати, що, не дивлячися на нашу обмеженість матеріяльну, на різні емігрантські обставини, не сприяючі часом умови. — ми все ж знаходимося поза межами большевицького примусу, перебуваємо там, де можлива вільна наукова думка, вільна наукова праця. І тут встає перед нами — і в цій площині — святий обов'язок перед поневоленою і зв'язаною у всіх її проявах батьківщиною.

До цієї думки, гадаємо, ще вернемося також пізніше.

Розмова з Заступником Голови Директорії. Головним Отаманом А. Лівичьким.

Головний Отаман А. Лівичький мав у Відні 15. X. розмову з кореспондентом АТЕ, яку знаходимо у Варшавських газетах. Подаючи нижче цю розмову, яка провадилася по українськи, мусимо зазначити, що в українському оригіналі стояло всюди «Галичина»; термінологію польського тексту («Małopolska») треба однести цілковито на рахунок кореспондента АТЕ.

— Як оцінює пан Президент політичне становище на совітській Україні?

— Останні розпорядження совітського уряду, що мають наміром одійняти од совітської України рештки навіть тої ілюзорної автономії (як напр., скасування автономного комісаріату хліборобства, українських трестів і організацій промислових та господарчих, а так само скасування генерального секретаріату КПБУ), яку вона мала на підставі союзної конституції, ідуть в парі з страшним нищенням добробуту широких селянських мас. Український народ з розпачем бореться проти брутального насильства совітської влади, яка кривавим терором намагається позбавити український народ землі, позбавляючи його всяких засобів до існування. Треба ствердити, що політичне напруження на Україні стає що-раз більше небезпечнішим для червоної Москви, а нечувані репресії викликають серед доведеного до одчаю населення відрухи самооборони, які виявляються в масових збиєствах представників совітської влади.

В такий спосіб українська справа в совітах прибрала надзвичайно гострі форми, про які не може промовчати навіть совітська преса, хоч сама лишається під гострим політичним контролем. На тлі визвольного все зростаючого руху на Україні, совіти виявляють що-раз більше занепокоєння з приводу небезпеки, що загрожує совітському устроєві з боку України. Незалежність України є рівнозначною рішучому ударові червоній Москві. Недавній процес 45 визначних українських діячів, членів т. зв. СВУ викликав таке сильне обурення у всіх верствах українського населення як на совітській Україні, так по-за межами її, що під впливом того обурення в українським

суспільстві набрали сили ворожі течії проти совітської влади, яка в уяві кожного українця є насамперед російською владою окупаційною, якої панування наближається до кінця.

— Чи пан Президент думає, що сучасна ситуація на Україні совітській має якийсь зв'язок з акцією саботажу в Галичині?

— Власне для того, щоби одвернути урагу роздратованих настроїв на Україні совітській од розпачливої ситуації в самім краю, совітський уряд вдається до випробованого способу викликання заколотів серед населення українського в державах сусідніх, а насамперед в Польщі.

Оче идно акція саботажу в Галичині була ділом неодповідальних одиниць, які використал и комуністичну пропаганду в цілі загострення стосунків між населенням українським та польським. Загострення те безперечно лежить в інтересах чергоної Москви і широко закроеної акції III-го Інтернаціоналу, який використовує народні тертя по всіх країнах, яко чинник, що сприяє революції комуністичній. Через те і преса совітська не ховає свого задоволення з приводу останніх подій в Галичині, сподіваючися, що викличуть вони таке роз'ятрення стосунків між національностями в Галичині, що акція комуністична буде значно полегшена.

Маю вражіння, що певна частина польської преси дала совітським газетам матеріал до безпідставного обвинувачення Польщі у ніби то підготуванню війни з совітами, що спричинилося до збільшення розкладової діяльності серед українського населення. Вкажу тут хоч би на широку діяльність бувшого совітського консулу у Львові Лапчинського, який старався прищепити совітофільську орієнтацію в українському суспільстві.

— Яке на думку пана Президента вражіння викликала акція саботажу в українському суспільстві?

— Суспільство українське, як в Польщі, так і на еміграції зайняло виразне і однолітне становище в негативній оцінці акції саботажу, яка принесла великі шкоди моральні і матеріальні, насамперед українському населенню. Гадаю, що після оголошення декларації трьох найбільш впливових українських політичних партій, які поборюють акцію саботажу, не може бути сумніву що-до становища найважливіших груп суспільства українського в тій справі. Так само заява митрополита Шептицького є доводом, що широкі верстви народу українського плямують акцію саботажу, яка, повторюю, є справою неодповідальних одиниць, використаних ворожими силами, працюючими на шкоду самій людності українській.

Гадаю, що мирна співпраця населення українського і польського єсть наеобхідною умовою господарчого, культурного і політичного розвитку обох народів. Маю глибоку надію, що державно-творчий інстинкт польського народу, а також політична дозрілість українського суспільства, як і добра воля, так і розуміння своїх власних інтересів з обох сторін спричиняться до справедливого укладу взаємних стосунків.

Проблема української державности і російське видавництво «Єдинство» в Празі.

I.

Останніми часами російська еміграція різних політичних відтінків виявляє особливий інтерес до українського питання. Ведеться жвава полеміка на сторінках преси різних політичних напрямків. Займаються виразні позиції що-до української проблеми на засіданнях виконавчих органів II Інтернаціоналу. Закладаються спеціальні видавництва для розкриття нібито правдивої природи української проблеми. Читаються доклади та лекції на цю тему в народних університетах чи в спеціальних організованих для цього сходинах. Одним словом мобілізуються всі сили і можливості, щоби довести всім і кожному безпідставність змагань української нації до самостійного державно-політичного існування.

Уже один цей жвавий інтерес до української проблеми з боку найрізноманітніших кол російської еміграції примушує зайняти до цієї акції відповідну позицію та зробити спробу виявити її правдиву природу. Крім того, на ґрунті відношення до української проблеми виясняється і роль російської еміграції, як складового чинника, в боротьбі за здійснення того великого ідеалу, який повстав перед культурним світом в процесі ліквідації останньої світової війни.

Найцікавішим в усій цій акції є те, що поруч з цілковитим одкиданням самої назви «Україна», «український», «українець» *) можна почути голоси, які мають на увазі «тѣх русских и тѣх украинцев, которые еще не потеряли надежды на возможность стоворитъ друг с другом и которые не думают, что то, что их разединяет, есть исключительно результат злой воли, нежелания понять противника, взглянуть с его, противника, точки зрѣнія» **)

Звичайно, не можна припустити, щоби прихильники «сговора» мали на меті самий лише «сговор», як процес розмови... Безперечно за цим криється і стремління знайти спільну мову на ґрунті спільної праці над упорядкуванням державно-політичної спадщини по большевиках.

Без цієї практичної мети всі спроби «сговора» мали б суто академічний інтерес і безперечно не викликали б того зацікавлення українською проблемою, про яке ми говорили вище.

Таким чином, не говорячи про це ясно, прихильники сговора мають на увазі практичну роботу в напрямку здійснення того великого ідеалу, який ми формуємо як: забезпечення тривалого миру і дружнього співжиття народів земної кулі.

Коли це так, тоді набірає великого значіння і та площина, в якій ставиться під дискусію та чи інша проблема.

В якій же площині ставить українську проблему російська еміграція?

Трудно говорити про якусь одноманітність позицій різнородних політичних груп російської еміграції. Але здається нам, що найхарактернішу відповідь на це запитання (на якій з тими чи іншими оговорками мабуть погодяться усі політичні відтінки російської еміграції) знаходимо ми в передмові до зазначеної нами вище брошури кн. А. Волконського, який пише: «мы живем в годы, когда рѣшается вопрос о сохраненіи цѣлости или о распаденіи русскаго народа», коли «современная сепаратистская демагогія вооружена для «воспитанія» мас в желательном ей направленіи небывалыми возможностями и никакими средствами не брезгует.

*) Кн. А. М. Волконский. Имя Руси в домонгольскую пору. Прага. 1929. В-во «Єдинство».

**) Проф. Б. М. Вицилли. Проблема русско-украинских отношений в свѣтѣ истории. Прага. 1930. в-во «Єдинство».

Если ей не противодѣйствовать, она способна в одно-два поколѣнія вытравить из сознания западных и южных частей русскаго народа всякое воспоминаніе о принадлежности к русскому племени».

Ми, українці, виходимо з зовсім иншого заложення, а саме, що ми живемо в часи, коли вирішується питання про дальніший розвиток форм і змісту людської культури і цивілізації, що до цього часу базувалася на засадах свободи, рівності й братерства та верховної цінності людини, як носія цих великих засад.

Для схоронення людської культури і можливости дальнішого її розвитку на вищезазначених засадах, необхідно перевести мобілізацію всіх сил та створити ентузіастично настроєний фронт в боротьбі проти етичного занепаду, свавілля та політичної деспотії, які несуть на зміну теперішній культурі большевики і їм подібні деспотичні володарі.

Найкраще досягти цього можна реалізацією гасла самовизначеня народів, моральна вартість якого ще не захитана і до сього часу. В цьому є запорука оздоровлення цілого світа і ми — українці — щасливі тим, що наші національні змагання ідуть по лінії загально людських інтересів.

Уже з цього підходу виявляється колосальна і принципова різниця в розумінню т. зв. української проблеми нами, українцями, з одного боку, і росіянами — з другого.

В той час, як для нас вона є складовою частиною світової проблеми — мирного співжиття народів земної кулі — для росіян вона є справою «цілості чи розпаду русскаго народа»...

В той час, коли ми висовуємо цю проблему як логичний висновок з великої засади верховної цінности особи людини, як ознаку дальнішого розвитку людства по шляху поступу — росіяне висовують її як справу, що створює складову частину проблеми національної стабільности «русскаго народа».

Для обстоювання своїх позицій росіяне звичайно ставили весь спір в площину історичну. На підставі історичних аргументів намагалися вони довести, що не було, нема і бути не може ніякого самостійного українського народу і що всякі розмови про українську націю — це лише витівки різних політичних чинників, в інтересі яких лежало бодай і створити таку націю, аби лише держати свого політичного супротивника під загрозою внутрішніх неспокоїв, які безперечно ослаблювали би його державно-політичне значіння і ролю в міжнародньому змагання за панування над світом.

В цій площині ведуть свою полеміку і трос з авторів зазначеного нами видавництва, а саме: Кн. А. Волконський, проф. Лаліно та проф. Мякотін.

Ми не будемо спинятися над докладним розбором їх аргументації вже через те, що вона не задовольняє навіть самих росіян, доказом чого може служити таке місце з брошури четвертого з авторів зазначеного проф. Бицилли, який пише: «так называемые исторические аргументы, т. е. аргументы от данных исторического прошлого, сами по себе не имѣют и не могут (підкреслення пр. Бицилли) имѣть рѣшительно никакой силы и никакого значенія в примѣненіи к историческому настоящему или историческому будущему» *)

Свою статтю присвячуємо ми розбору аргументів проф. Бицилли, який настільки рішучо поривас з зайозеною методом побороення української проблеми аргументами од історії, що навіть самих видавців його праці примушує попередити його брошурку такими словами: «Очерк проф. П. М. Бицилли требует от читателя умѣнія внимательно и спокойно слѣдить за доводами автора, умѣнія понять, что автор оставляет привычныя при спорах с «украинцами» передовыя позиціи для того, чтобы тѣм рази-

*) Стор. 6.

тельнѣ вскрыть великій грѣх «украинцев» (не малороссов, с которыми и спорить то не о чем, а именно «украинцев», или — еще точнѣе — «украинизаторов»), тот грѣх, который коренится в насильственности проводимой ими «украинизации». ¹⁾

2.

В якій же площині веде своє поборювання української проблеми проф. Бицилли?

Він переносить її з площини історичної в площину психичну.

«Сущность исторического процесса, который мы формировали (више) — пише проф. Бицилли — как процесс формирования коллективных индивидуумов может быть, следовательно, формулирована в терминах метафизики, а именно, как процесс психический по преимуществу, как эволюция непротяженной субстанции, — хотя этот процесс и протекает в рамках пространства — предиката субстанции протяженной». ²⁾

Отже історичний процес є формуванням колективних індивідуумів. Що ж дає право на те, що би ту або іншу націю зарахувати до такого колективного індивідуума?

Проф. Бицилли на це відповідає так: «основной признак коллективного индивидуума — единство его непротяженной, мыслящей субстанции».

Отже, коли та або інша нація доведе, що душа її не вмерла і виявить це в національній свідомості та волі до національного життя, значить вона є колективний індивідуум, що має право на самостійне національно-державне існування. Коли ж ні, тоді нема чого і говорити про це.

Виходячи з цієї засади проф. Бицилли, напр., виправдус національно-державне існування Польщі, яка «в теченні ста лѣт с того момента, как Косцюшко воскликнул *Finis Poloniae!* продолжала жить пока были живы поляки». ³⁾ А ось по відношенню до українців цього, на думку проф. Бицилли, сказати не можна. Українська нація, на думку проф. Бицилли, як колективний індивідуум вже умерла. Її немає поміж живими, а тому, коли мова заходить про незалежне державне існування України, то справа іде «не об обереганні національного бытия украинского народа, а о восстановленіи этого бытия, о подлинном воскрешеніи из мертвых». ⁴⁾ Українці «желают — по крайней мѣрѣ, поскольку дѣло касается русской Малороссіи — создать новый народ, новую націю, по образцу нации некогда существовавшей или нѣтъ, — это особый вопрос, но во всяком случаѣ нѣтъ не существуют еще и», а тому і «Петлюра и Скоропадский дѣлали не то же самое, что сдѣлал Пилсудский» ⁵⁾.

Але не зважаючи на це автор шляхом аналізу історичного процесу, який переживали інші народи (ірландці, румуни, литовці, естонці, грузини) приходять до висновку, що «Украинскую націю создать можно». ⁶⁾ Його тільки незадовольняє метод, яким хотять користуватися українці в процесі утворення нової української нації. Правда, автор згрідливо називає українських національних діячів не українцями, а «українці заторами» (підкр. мос. М. П.), бажуючи самою назвою

1) Ibid. стор. 4.

2) там же. ст. 12.

3) там же стор. II.

4) там же стор. 13.

5) Прим. автора: Тут ми вважаємо необхідним одразу вказати на недопустиме утотоження роботи Петлюри і Скоропадського. Перший став виключно на ґрунті державної самостійності України, в той час, як останній в самому розгарі боротьби формально проголосив федерацію з Росією.

6) там же стор. 19.

підкреслити стремління «принудить свой народ національно возродиться». Цей метод автор вважає непридатним і, посиляючись на приклад церкви, яка вже відмовилася вживати його по відношенню до своїх вірних, тим самим радить одвинути його і в практиці «творення нової нації».

Вдмухешся в цю концепцію проф. Біцілли і не можеш не дивуватися з її глибокою внутрішньої суперечности.

І справді, не можна не погодитися з проф. Біцілли в тому, що Петлюра і Пілсудський робили не одне і те ж. Але чи можна історикові, особливо при тому розумінню ним історичного процесу, яке ми бачимо у проф. Біцілли порівнювати поміж собою явища, які лише випадково збіглися в просторі і часі, а тим більше чи можна висновок з цього порівняння приймати за доказ стремління Петлюри національно відродити український народ по методу п р и м у с у ?

Робити це — значить робити непростиму логічну помилку.

Розуміючи історичний процес так, як його розуміє проф. Біцілли — роботу Петлюри треба порівнювати не до роботи Пілсудського, а до тої роботи, яку в свій час провадив Косцюшко. Це єдино вірне порівняння, коли провадити паралелі між процесом визвольної боротьби польської і української нації. І коли робота Косцюшки в цілому, не зважаючи на його песимістичний висновок «Finis Poloniae», в процесі визвольної боротьби польської нації трактується, як вияв її свідомости і волі до національно-державного життя, то тим з більшим правом заслуговує на таку трактовку робота Петлюри, що трагічно загинув, залишившись вірним жовтоблакитним прапорам, на яких кров'ю тисяч синів української нації було виразно написано: «С а м о с т і й н а У к р а ї н а » !

Друга недопустима суперечність в концепції Біцілли, коли виходити з його розуміння історичного процесу, полягає в тому, що оцінюючи український народ, як націю, він вважає її за «во всяком случаї нинї не существующую... которой уже нїт в живых».

Помилка шановного професора полягає в тому, що він забуває про два стани, в якому може перебувати чи то фізичний, чи, по аналогії, і колективний індивідуум. Крім фізичної смерти є ще стан летаргії, який вимагає спеціального знання для того, щоби помилково не зарахувати летаргика за мертвого. Цього знання проф. Біцілли не має або не хоче мати. А між іншим стан української нації, в якому вона опинилася після 263 літнього перебування на ролі органічної частини «єдинаво рускаво народа» не можна інакше назвати, як станом летаргії.

Але і в цьому стані українська нація спромоглася на виділення із себе цілої низки національних діячів, муравлинна праця яких знайшла свій вираз в пламенній музі Тараса Шевченка, що виразно сформулював національний ідеал українського народу, оформленням якого в практичному житті прийняли на себе його нащадки, що в останній час виділили із себе Симона П е т л ю р у .

Але цього проф. Біцілли не хоче знати чи, краще мовити, п р и з н а т и за факт «еволуції непротяженной субстанції»... Тоді треба йому сказати про те, чого він не може знати, але як чутлива і об'єктивна людина, може цілком вільно уявити і правдиво зрозуміти та оцінити.

Най він уявить собі почуття і душевну настроєність людини, істота якої всіма фібрами своєї душі відчуває священний трепет, блукаючи в початку ХХ віку на полі бою під Берестечком... почуття людини, що в побожному ентузіязмі впивається губами в шрами на черепах учасників цього бою, що недбало захований у примітивній гробниці в трьохбанный церкві, збудованій на місці бою... почуття людини, що виходить з цієї церкви з непохитним переконанням продовжувати роботу невідомих лицарів, що склали свої буйні голови в боротьбі за визволення народу українського посполитого...

Най доповнить собі цю картину шановний професор, уявою почуття людини, очі якої палають глибокою ненавистю, коли вона, на початку ХХ століття, блукає на місці осідку зруйнованої наказом тогочасної

верховної влади (єдиново русскаго народа) Запорозької Січі, як своєрідної форми державно-політичного устрою, створеної генієм народу українського...

Уявивши собі все це, при умові, що історичний процес треба розуміти як «процес психологическій по преимуществу», не можна не одмовитися од трактовки українського колективного індивідуума як «личности, которой уже нѣтъ в живых»...

При цій умові Ви, пане професоре, не зможете не відчувати, як барва встиду заливає Ваше обличчя, коли Ви вживаєте для означення діячів українського визвольного руху згідливої назви: «українізатори», особливо, коли порахуєте число тих українізаторів, які в останній боротьбі за своє визволення, що спонтанно вибухла після майже трьох років перебування під «ласковою опікою Москви», наклали і досі накладають головою за те, щоб перестати бути «органічною» частиною «єдиново русскаго народа».

Мертві нації на це не здібні, а живі ніколи не пішли б на таке самознищення за пустопорожнє і видумане сепаратичними демагогами слова «Україна» та її «незалежна державна самостійність».

Цим почасти ми відкрили і третю суперечність в концепції проф. Біціллі, яка приводить його до помилкового висновку про українську націю як «личность, которой нѣтъ в живых». Робить він це на тій підставі, що українська нація в процесі свого історичного розвитку, на його думку, не виділивши своїх Данте і Петрарків, що «создали итальянскую нацию» чи старозавітних пророків, що створили націю жидівську, одразу виділяє з себе Гарібальдів і Кавурів, що оформили італійську націю з тою лише різницею, що українські Кавури хочуть сформити неіснуючу і не створену ще націю.

Суперечність цієї позиції і концепції проф. Біціллі полягає в тому, що він переоцінює значіння Петрарків в історичному процесі творення колективних індивідуумів — націй. Ми не одкидаємо цього значіння, але даємо йому справідливішу оцінку. Петрарки, Данти, Шекспіри, Масаріки не падають з неба. Загально людська цінність їх і роля їх, як творців нації, тільки тоді набувають свого значіння, коли вони виростають зі свого національного оточення. Народження їх також не відбувається щодня. Проходить довгий процес підготовчої праці цілої низки поколінь для того, щоб на зміну Гуса з'явився Масарік, але через те, що між Масаріком і Гусом лежить ціле півтисячоліття — не значить, що чеська нація в часи Богуслава Бальбіна (1621-1688) або Йосипа Добровського (1753-1829) була мертвою... «которой не было в живых».

Спроможність виявити свою життєздатність для чеської нації була в прямій залежності од цілої низки державно-політичних обставин, в яких перебувала чеська нація в той час.

Процес боротьби за право на спроможність виявити свою життєздатність для різних націй — ріжний і не мусить обов'язково совпадати в просторі і часі. Це є закон історичного процесу в правдивому його розумінню і цьому закону не може не підлягати процес визвольної боротьби і нації української.

І українська нація в процесі своєї визвольної боротьби має своїх Смотрицьких, своїх Острозьких, Іванів Вишеньських, Петрів Мигил, своїх Сірків, Хмільницьких, Дорошенків, Полуботків, Залізників і цілу плеяду інших осіб, що чином своїм довели «вселенцію непротяженої субстанції», а значить і перебування на-живу душі українського народу. Коли можливість для маніфестації життя української нації в добу перебування її на ролі «органічної» частини «єдиново русскаго народа» звелася до нуля, коли залуцало переможне «не было, нѣтъ и не будет» (1876), тоді вже українська нація мала за собою Котляревського, Шевченка, а національна робота біжучого дня творилася руками Антоновича, Драгоманова, Чубинського, Житецького, Нечуя-Левицького, Панаса Мирного,

Миколи Лисенка і завершується працею проф. Михайла Грушевського, що на українському ґрунті виконує роль Фр. Палацького... Може вони не Петрарки і не Данті, але ці останні не забаряться з'явитися на так дбайливо і старано розробленому ґрунті, що виявляє собою правдиву картину історичного процесу визволення, а не створення української нації.

Отже і нам не бракує імен. Може вони не відповідно оцінюються нашими ворогами, але то нас не обходить. Ми самі певні того, що історичний процес розв'язується в українській нації іде цілком нормально, хоч може і не так прискореним темпом, як то відповідало би чисельній кількості української нації. Але за те і ті труднощі, які вона переборює в процесі свого розвитку без порівняння складніші і важчі, ніж то було в процесі розвитку інших слов'янських народів.

Але і по за цим є щось таке, що творить специфічну властивість культурної цінності української нації. Коли ми приглянемося до процесу її історичного розвитку, то ми не зможемо не помітити, що в сучасних національних проявах суспільного життя українського народу завжди колосальну роль відігравав сам народ. Так було і за часів боротьби проти унії, і за часів української революції доби Богдана Хмельницького і нарешті в останню революцію 1917 року. Висовуючи з поміж себе маси героїв, нація українська якось не виділяла їх поміж інших своїх членів. Вони залишалися на ролях отого «невідомого вояка», символ якого лише в останню добу відповідно конкретизовано в культі «могили невідомого вояка».

Який прекрасний він по своїй етичній природі!

Який величний він у своїй простоті!

В ореолі слави цього скромного «невідомого» до решти розпускається слава великих полководців, геніальних політиків, невмирущих творців нації... Нічого того не було б — коли б не було оцієї скромної могили невідомого. Але реальний вияв набрала ця проста істина лише в останній час, коли не можна вже було вносити славу «невідомого» виключно на рахунок тих, хто тільки в більшій чи меншій степені був знаряддям для вияву його національного ества.

Вдумаймося в історію українського народу і ми побачимо, що, починаючи з давніхдавен в безперервній боротьбі з дикими ордами, які суцупли зі Сходу на Захід, він, як той невідомий вояк, боронив Західню Європу, забезпечуючи їй можливість культурного розвитку та національно-державної стабілізації.

Починаючи з XIII ст. український народ перебірив на себе боротьбу з кримськими татарами і турками, захищаючи в такий спосіб московську і польську держави од турецької експансії на північ та почасти здержуючи туж експанзію на захід.

І тепер український народ виносить на собі тягар боротьби з червоною інквізицією серйозно в'яжучи свободу її чину, скерованого на заміну найжорстокішою деспотією найкращих ідеалів людства, що знаходять своє виявлення в демократії.

Долі хотілося так, щоби ця прекрасна служба української нації на користь цілого людства узурпувалася іншими націями, а сам український народ залишився на ролях «невідомого вояка», з тою тільки різницею, що для нього не створено культу «могили»... Бо не про таку ж могилу говорити чи думає і п. Біциллі, коли зараховує українську націю до тих, «которой нѣтъ уже в живых».

Правда, сам український народ створив для себе цей культ. По цілій Україні розписані сотні могил неведомих борців. В них разом з кістками своїх героїв переховав український народ і правдиву істоту свого національного «Я». Не дурно ж могила у степу стала найулюбленим сюжетом одного з найдорогоцінніших скарбів української культури — української народної пісні.

Але минули вже ті часи, коли про славу української нації

могила у полі
з вітром говорила.

Устами соток тисяч своїх вірних синів вона говорить уже зі своїми сусідами, а мільйонами сердець мертвих, живих і ненарождених дітей своїх стукає у браму, за якою заховалися всі ті, що до цього часу окрадали її найріжнороднішими способами...

Чи не переконув це Вас, шановний пане професоре, в тому, що українська нація жива!?!...

Щоб закінчити з суперечностями проф. Біціллі в тій частині її, яка доводить, що українська нація є «личность, которой нѣтъ в живых», вкажемо ще на таке місце в ній. Проф. Біціллі пише: «они(украинизаторы) желают, по крайней мѣрѣ, поскольку дѣло касается русской Малороссіи — создать н о в ы й н а р о д ... Ну, а як же обстоїть справа з тим українським народом, що до «русской Малороссіи» не належить?

Чому ж не дати відповіді на це запитання? Невже лише з ввічливости до тих, що за всяку ціну змагаються до того, щоб з певної частини «єдинаво рускаво народа» скласти «органічну» етнографічну частину «чисельно і політично пануючого (слов'янського) племені» — говорячи словами кн. Волконського.

Такої ввічливости од проф. Біціллі, судячи по загальній позиції його в питаннях, що торкаються українсько-московських стосунків, яку він зайняв у своїй брошурі, — сподіватися не доводиться.

Просто в цьому місці він не доводить своєї думки до логичного кінця.

Попробуємо це зробити ми.

Раз український народ є органічною частиною, «єдинаво рускаво народа», то він таким має залишитися всюди, де і при яких обставинах він не знаходився б. Огже до «єдинаво рускаво народа» не можуть не належати і галицькі українці і емігранти з Галичини в Канаді та інших частинах світа. Що до Галичини, то на цій позиції твердо стояв і відповідну лінію послідовно переводив д-р Дудикевич в спілці з не менш відомим Вергуном. Але що ж з того вишло? Представники «єдинаво рускаво народа» з Галичини зійшлися з «органічною» частиною того ж народа з «русской Малороссіи» і, не зважаючи на історичну аргументацію кн. Волконських, істориків Лаппо та Мякотіних, а очевидно з якихось інших (очевидно п с и х о л о г і ч н о г о порядку) міркувань, проголосують злуку «західньої і східньої українських республік в одну соборну Українську Народню Республіку».

Така «аномалія» може повстати лише з тої цілком природної причини, що і «галичане» і «руські малоросіяне» ніколи не були о р г а н і ч н о ю частиною «єдинаво рускаво народа». Просто ці дві частини єдиного народу українського перебували в різних державно-політичних концепціях. Чисельно і політично пануюча більшість в цих державно-політичних концепціях на протязі довгих віків намагалися асимілювати ці частини українського народу. Але це їй не вдалося.

Процес історичного розвитку української нації свідчить про те, що живчик українського життя переносився до середовища тої частини роздетого українського народу, для якої політичні умови існування склалися сприятливіше.

В XVI ст. живчик цей був перенесений на вільні степи війська запорозького. А з другої половини XVII ст. він б'є то на теренах «русской Малороссіи», то на теренах «Східньої Малопольщі»...

Після знаменитого «не было, нѣтъ и не будет» свідоміші і енергійніші українці з «русской Малороссіи» (в 1880-х роках) ще в більшій степені, ані ж в роках 60-х, переносять свою роботу в Галичину. В наслі ок цієї роботи «в Галицкой Руси в XIX вѣкѣ иѣстъный язык — по компетентному признанню самого проф. Біціллі — развился до степени языка школы, литературы и науки» — з'явилися Франки, Стефанізи, Гнатюки, «Провсіти» «Наукові т-ва», кооперативні організації і т. п. А галицьке населен-

ня руками і ногами відбивається від честі статі «органічною» частиною «єдиного руссако народа».

Але описане явище з залізною необхідністю впливає з закон розвитку колективного індивідуума. Закон цей полягає в тому, що до стану летаргії, який межує з фізичною смертю може бути доведена навіть ціла нація, але коли забренить могутній голос одного свідомого сина нації, він стає голосом пророка, під впливом якого без всякого примусу, а навіть з переборенням найжорстокіших перешкод (з боку пануючого), як то ми бачимо на прикладі Ірландії, з ентузіазмом повстають навіть мерців, щоб натягнути на себе живе тіло відродженої нації, не вдаючись в психологічний аналіз того, чи це є «подлинное воскрешение из мертвых» чи тільки перехід нації од анабетичного до кінетичного стану, який то перехід стає реальним фактом, з яким неможуть не рахуватися найнеймовірніші Томі.

(Далі буде).

М. Литвицький.

Конференція в Данцігу.

— Комісія східня. — Галицькі справи. — Загальні враження.

13-15 жовтня в Данцігу відбулася чергова конференція Унії Т-в для Ліги Націй. Властиво відбулася вона не в самому місті Данцігу, але на території тої маленької держави, що від Версальського трактату має назву «Вільне місто Данціг». І от за 17 кілометрів на захід від самого міста Данціг знаходиться друге місто «Держави» — Цоппот. Коли Данціг більш теоретично лежить над морем, насправді ж до моря треба ще їхати з пів години річкою, то Цоппот стоїть дійсно над морем. Тут величезний пісчаний пляж, казино з рулеткою, чудесний парк, досить високий, як для цієї загалом дуже низької місцевости, берег, властиво низенькі гори, вкриті лісом. І парк, і ліс мають всі кольори осені — жовті, червонуваті і подекуди ще жовто-зелені. Трохи бліде північне море пасує до цих осінніх, тонів, а сонце бере реванш за дощове літо і в половині жовтня, над північним Балтійським морем члени конференції почували себе так, наче б то попали до Італії.

В жовтні що року відбуває Унія т-в для Ліги Націй засідання своєї Ради і постійних комісій. На конференції обмірковується ціла низка життєвих для самої Ліги Націй питань. Чималу звичайно, увагу звертають і на таке зловідневе питання, як проєкт європейської конфедерації. Обірається спеціальна комісія; при її обранні відбулися досить довгі дебати, в яких взяли участь українські делегати.

Українське Т-во делегувало до Данцігу професорів О. Шульгина і Р. Смаль-Стоцького. Питання, яке найбільш цікавило українських делегатів, це утворення комісії Сходу Європи. Читачі «Тризуба» пригадують собі історію цієї справи: ще в лютому ч. р. в Брюсселі п. Шульгин порушив це питання в імені українського товариства, виглосивши довшу промову. Багато різних делегатів підтримало тоді цю ініціативу. Тоді ж було утворено на вимогу українського делегата спеціальну комісію, що мала питання розробити. Отже ця комісія зібралася в червні в Женеві під головуванням п. Джаніні, італійського делегата і при участі чотирьох інших, серед яких був і п. Шульгин. Комісія ця визнала українську ініціативу за дуже влучну і вирішила запропонувати Раді Унії дійсно створити постійну комісію Сходу. Українському делегатові доручено було скласти рапорт в імені цієї тимчасової комісії, який і був надрукований в бюлетені Унії. Таким чином на підставі

цього рапорту на засіданню в Цоппоті голова Унії п. Лімбург запропонував обрати постійну комісію і то в такому складі: проф. Шульгин (Україна), п. Джаніні (Італія), п. Кунц (Австрія), п. Ліпацевич (Польща), п. Краціун (Румунія) проф. Прудомо (Франція), п. Нейман (Данція) і п. Рюісен — генеральний секретар Унії. Комісія була обрана на Раді одностайно. Цікаво відмітити, що англійці і німці до складу комісії не ввійшли, але останні одрадили все ж туди, як бачимо, п. Неймана, що очевидно має там бути їх *porte-parole*. Вже після кінця конференції ця комісія збиралася. На пропозицію п. Шульгина головою комісії було обрано п. Джаніні, делегата Італії, уповноваженого міністра і директора інститута Східної Європи в Римі. Самого ж п. Шульгина обрали докладачем цієї комісії. Останній тут же намітив програм роботи комісії, який і був ухвалений.

На ближчій сесії Унії в Брюсселі в лютому 1931 року комісія має відбутися своє перше чергове засідання, на якому мають бути відчитані три реферати: один — головою комісії про совітську конституцію і два від українського товариства про економічні відносини на Сході і про політичну революційну літературу в совітах. Таким чином українська делегація осягла вповні того, чого жадала; комісія створена і розпочала вже працю. Не виключено, що труди її будуть друкуватися. Вона має пропонувати відповідні резолюції в східних справах для вищих органів Унії.

* * *

Друге питання, що повстало на конференції і що не могло не хвилювати українську делегацію — це були події в Галичині. Як виявилось, турбували вони не одних українців і до останніх, як і до польської делегації зверталися з запитаннями різні делегати, як, напр., англійський та інші. Пані Бакер ван Боссе, делегатка Голандії, заступниця голови комісії меншостей, повідомила українську делегацію, що вона має порушити справи галицькі на засіданню комісії меншостей. Дійсно, 15. X під час загальних дебатів пані Бакер взяла слово і звернулася до польської делегації з запитом чи правдиві газетні відомості про дуже гострі і масові репресії, направлені проти української людності в східній Галичині. Так само пані Бакер звернулася з запитом і до італійської делегації в справі відомого інциденту в Трієсті. Тоді до слова зголосився проф. Шульгин. Коли дійшла до нього черга, то ним виголошено було таку промову, що її вислухала з великою увагою вся комісія, де збиралася тоді майже вся конференція:

«Пане Голово, високоповажні пані і панове,

Я мав ще в Брюсселю нагоду заявити в цій самій комісії, що наше українське Товариство для Ліги Націй репрезентує тут велику Україну, репрезентує нашу державність. Ми не маємо мандату від українських меншостей їх тут репрезентувати. Через це я не буду входити в деталі питання поставленого тут панею Бакер. Але доля наших земляків, під яким би небом не жили вони, нам болять і я мушу гаряче подякувати пані Бакер, що порушила цю дуже болючу для нас справу.

В цьому питанню я підкреслюю три моменти. По-перше, мушу з жалем визнати, що в Галичині були дійсно акти терору і саботажу. Але це були вчинки людей не відповідальних, до яких домішувалися і люде злочинні. Всі партії галицькі, голова церкви Митрополит Шептицький, а нині наступник С. Пеглюри президент А. Лівичський, всі осудили акти терору й саботажу.

По-друге, порушене панею Бакер питання торкається репресій з боку польської влади супроти української людности. Це питання звернуто панею Бакер до польської деле-

гації. Ходить про те чи не були перебільшені ці міри проти терору. Чи правдивими є сумні звістки газетні про них? На це дасть свою відповідь польська делегація і ми маємо довір'я, що делегати польського товариства для Ліги Націй переняті тими ж гуманітарними почуттями, що і вся Унія.

Третій і найголовніший момент, на який я тут звертаю увагу, полягає в тому, що коли ці події, що нас так засмучують і хвилюють, могли мати місце в Галичині, то очевидно вони могли з'явитися на ґрунті дуже нездорової атмосфери, яка створилася там між українською і польською стороною. І ми від душі побажаємо тут присутній польській делегації сприяти як найскоршому розрішенню цього болючого питання.

Нашу Унію, її представників в Женеві приймав Голова Асамблеї п. Тітулеску. Я мав честь бути в цій делегації і мені запам'яталися слова п. Тітулеску, сказані у відповідь на промову нашого шановного голови, лорда Діненсона. Державний муж Румунії сказав саме, що розрішення справи меншостей лежить не стільки в інтересах самої меншости, скільки в інтересах держави, в якій вона живе. Справді, нащо мати злих підданих, коли можна їх зробити добрими і вірними громадянами. Для цього тільки треба дати їм те задоволення, якого вони бажають.

Як українці, я широ бажаю, щоб національні потреби української людности, що живе в Польщі, були б задоволені. але я не с ворог польської державности. я її широ бажаю повного розцвіту і сили і для того я так само дуже хочу, щоб польська держава бажання української меншости задовольнила. як найкорше».

Після гарячої промови проф. Шульгина, з місця підіймається голова польської делегації, проф. Дембінський, що був колись головою Унії, а тепер є почесним її членом. Він заявляє і до пані Бакер і до пана Шульгина, що польська делегація розслідує справу і на слідуючій сесії дасть свою відповідь. Але і зараз п. Дембінський може де-що сказати. Він влaстиво не бере на себе відповідальности за політику свого уряду, але мусить визнати, що атмосфера в Галичині з огляду на терор і саботаж створилася небезпечна. На сумнівну уряду лежить охорона споккою. В який же саме спосіб цей спокій встановлює уряд, польська делегація скаже після свого власного розсліду. Звертаючися на кінці знову до п. Шульгина, п. Дембінський заявляє, що українській справі він співчуває, що про старі помилки він знає і що «великого українського народу» ніхто злищити не зможе.

Ці дві промови справили велике вражіння на членів конференції і були об'єктом дискусії поміж делегатами, які відчувли поважність справи і трагічність її.

Ще треба відмітити третю справу, у якій українська делегація теж інтерв'ювала. Річ в тому, що Товариство німців з Чехословаччини порушило питання т. зв. апатридів, себ-то людей, що спиналися без батьківщини, в данім випадку про тих, що після розділу монархії австро-угорської загубили державну принадлежність... Це питання повстало ще раніше, але в первісній формулюванні зустріло різні заперечення. Тепер найважливіші заінтересовані держави порозумілися на резолюції, яка зводиться до того, що прохасться Раду Ліги Націй скликати конференцію відповідних держав і розрішувати питання про державну принадлежність в сумнівних випадках при допомозі мішаного трибуналу. На минулій сесії, говорилося ще про те, щоб в сумнівних випадках видавалися паспорти Ліги Націй по аналогії з Нансенівськими. Отже, в зв'язку з цим проф.

Шульгин заявив, що пропозицію щодо апатридів українська делегація підтримує цілковито, підкреслюючи, що є певна кількість українців, що походять з одної з частин австро-угорської монархії і які з різних причин не можуть отримати громадянства одної з нових держав, ставши таким чином емігрантами. Далі п. Шульгин згадав і про боротьбу, яку нам доводиться вести за права емігрантів з Великої України.

* * *

Щодо загальних вражень, то саме місце конференції робило її дуже цікавою. Де-які делегати чи вірніше президії різних комісій трохи скаржилися, що за багато прийнятих і розваг і що ніколи просто працювати. Але більшість думала інакше, бо ці «розваги» не були зовсім загубленим часом, і люде, що надіхали з усіх кінців світу, чи в усякому разі з цілої Європи могли тут де-чому навчитися. Певно не без політичної мети запросив Данціг Унію засідати на цей раз над берегами Балтійського моря.

З Цоплоту делегатів не раз возили до самого міста Данціга. Прегарне, треба сказати, місце з типовою архітектурою північних німецьких міст, що нагадала голові Унії, голландську Гімбург, його власну батьківщину. Цілі вулиці зберегли старовинний характер, з високими вузькими будинками з відповідними фронтонами. Данцігні де-тільки можна підкреслюють німецький характер міста, але члени польської делегації цілком природно звертають увагу на різні пам'ятки триохсотлітньої залежності Данцігу від польських королів. Дійсно білі орли то там, то тут позоставалися на старовинних будинках, чимало яких збудовано самими королями Польщі. Делегати увесь час знаходилися між двох таборів: данцігського і польського. Перших було дуже багато. На різних прийняттях за кожним окремим столиком вічливі господарі не тільки частували гостей, але говорили і про свої біді, скаржилися то на Лігу Націй, то на Польщу. Сам голова п. Сам (відомий в Женеві як самий високий чоловік в Лізі Націй, дійсно справжній північний колос) на прийнятті в урочистій старовинній залі, яка своїми малюнками, барельєфами з дерева, надзвичайно великою пічкою звертала загальну увагу, навіть п. Сам дозволив собі в офіційній промові трохи покритикувати Лігу Націй.

Данцігні показували делегатом свій порт і возили на пароплавчику по устю Вісли і по морю. Польська делегація так само запросила всю конференцію поїхати до Гдині. Ця подорож справила велике враження на делегатів.

Гдиня лежить на захід від Данцігу і від Цоплоту, вже на теренах Польщі — на північному кінці польського коридору. Делегати приїхали на автобусах і побачили зовсім новеньке ще не до кінця добудоване місто, де тепер мешкає 40.000 люд. Трудно повірити, що 8 років перед тим тут було маленьке рибальське село. Ще більше було здивовання делегатів, коли вони побачили самий порт. Об'їхали вони його на пароплаві. Величезні дамби на багато сот метрів відділяють порт від моря. На входах стоять вже маяки. Порт поділено на кілька частин, які глибоко заходять в берег. Велика кількість будів котраськіх модерні крани, які піднімають у гору цілі товарні вагони з вугіллям і як дитячі возики висипають їх до пароплаву. Деся в окремому кутку видно військові величезні пароплави. Данцігський порт порівнюючи з цього здається вже майже відсталим, стародавнім.

Звичайно, з приводу цих вражень багато було різних міркувань. Одні, прислухаючися до німців і данцігців, питають на що Польщі тепер Данціг, коли є Гдиня. Другі висловлюють побоювання, що Гдиня заб'є Данціг і данцігчане це тільки підтверджують.

Треті ж вважають, що Польща ще замалий порт збудувала, що їй потрібно і далі поширювати його.

Дискретна полеміка, яка велася між поляками і данцігчанами була тільки частиною більшої полеміки між Німеччиною і Польщею, полеміки навколо Верселя. Німці доводили, як і завжди, що коридор пере-

різав їх живе тіло на дві частини. Поляки доводили, що населення коридору є слов'янське, польське і що Польща таки потребує виходу до моря, не кажучи вже про її історичні права...

Дві тези, два світи зійшлися на цьому малому терені землі. Чужинці прислухалися і що найбільше їх вразило, здається, так це та непереможна переконаність поляків, що це їх земля, їх назавжди. Ідіня з її портом це надзвичайно яскраво доводить. Але таке ж переконання у німців, що це тільки тимчасова комбінація, що все це буде змінено і то на їх користь.

Всі делегати відчували одно, що тут на цій півночі багато горючого матеріалу і пристрасті в цій країні, де й море замерзає, можуть бути дужчими ніж під гарячим сонцем самих Балкан.

Данціг.

Л. Г.

Закон про обов'язкове державне страхування у Франції.

Першого липня с. р. було введено у Франції частину закону про обов'язкове державне страхування працівників, саме ту частину, яка відносилася до обов'язків, як застрахованих працівників, так і господарів, що на паритетних основах з працівниками беруть фінансово участь в згаданому страхуванні. Для робітників повища частина закону була мало цікава, бо майже за всі постанови відповідає роботодавець. Робітник лише пасивно вносить свої внески.

Тепер, з 1 жовтня введено в життя другу частину закону про права застрахованих в разі вагітності і хвороби. Ця частина закону є крайнє цікавою для всіх застрахованих, а тим більше для чужинців. Постанови її є дуже складними, а тому належиться, з окрема українським емігрантам у Франції, дуже і дуже пильно слідкувати за тим, що треба робити, щоб дійти свого права.

В цій короткій замітці ми спробуємо вказати головніше, що торкається формальностей і вигод на випадок материнства і хвороби.

Перші формальності, які треба виконати, щоб одержувати страховку, чи користуватися взагалі страховими правами є такі:

1. Застрахований чи його представник мусять з їхньою іматрикуляційною карткою вдатися до їхньої страхової каси. В страховій касі йому на руки видається чи «лист материнства» чи «лист на випадок хвороби»; разом з цими листами дається спеціальна листівка, про значіння якої буде говорено нижче.

2. Застрахований (чи застрахована) вдається до акушерки чи лікаря по своєму вибору і дає йому «листок на випадок хвороби» чи «материнства» до консультації.

3. Через 48 годин після першого побачення з лікарем чи в разі материнства через 48 годин після породів, застрахований мусить післати до своєї каси чи сертифікат про родини чи «спеціальну листівку на випадок хвороби», про яку говорилося вище.

4. Акушерка чи лікарь видають застрахованому рецепти (ордонанс) на всі необхідні ліки; застрахований мусить подавати ці рецепти до аптеки, розписуючися на них в одержанню ліків.

5. Застрахований не може противитися контролі страхової каси і синдикату лікарів; він мусить точно виконувати всі приписи страхової каси.

6. Щоб одержувати все, що належить за хворобу, застрахований мусить звертатися до страхової каси.

Платіжі за лікування застрахованому переводиться касою в такий спосіб:

Застрахований (а) платить сам лікареві чи акушерці чи аптеці так, як би він не був застрахований і вже потім страхова каса все йому повертає в слідующий спосіб:

1. За лікування 85% по 1-й і 2-й категоріях і 80% по 3-й, 4-й і 5-й.

При цьому треба взяти на увагу, що ці відсотки вираховуються не з цифри видатків по хворобі, яку подає застрахований, а по тарифу, виробленому касою; в дійсності ці відсотки будуть завжди меншими, бо тарифи лікарів значно вищі за тарифи страхової каси. За аптекарські видатки застрахований одержує 85% реальної вартости медикаментів.

2. Під час перерви роботи чи з причин материнства чи, з причин хвороби застрахований одержує грошеві винагороди, височінь яких залежить від категорії, до якої він належить (від 3 до 18 фр. денно). Треба ще зауважити, що ці винагороди для хворих, напр., починаються не з 1-го дня, а лише з 6-го чи з 4-го як-що застрахований має 3 дітей, на яких, міжниншим, коли вони мають менше 16 років, видаються допомоги по 1 фр. денно.

Такі є в загальних рисах вигоди закону про державне страхування працівників у Франції.

Ще раз підкреслюємо, що цей закон є складним ззагалі, а тим більше для чужинців, які не знають французької мови і при всьому бажанню не можуть розібратися в законі і у всіх тих численних декретах, які з'явилися вже і які ще з'являться для пояснення приписів закону. Невиконання необхідних його приписів може тягти за собою втрату для емігрантів значних сум, а тому варто, щоб українські робітники у Франції дбали про себе самі, а також через свої організації (Громади, Союз, Місію УНР).

По суті, хоч закон і дуже складний, але, виконуючи мінімально його приписи, все ж таки можна завжди так вести справу, що принаймні головні вигоди закону не будуть втрачені. Ці елементарні правила, на наш погляд, такі:

1. кожний мусить слідувати за тим, щоб він дійсно був застрахований по тій категорії, по якій належить.

2. В разі хвороби негайно заявляти до каси і через 48 годин після першого медичного констатування повідомляти про це в належний спосіб свою страхову касу.

Оскільки вказані формальности виконано, остільки є вже формальна гарантія права користування привілеями закону.

По-за цією радою, не покладаючися дуже на наших людей, що певне перші часи самі багато чого пропустили б, ми б думали, що слід би було, щоб громадські організації звернули як найбільшу увагу на справу помочі укр. робітникам у Франції в цьому відношенню систематичними порадами і повсякчасними вказівками і інформаціями. Чим далі, тим більш відносно тексту закону буде виникати всяких питань, тлумачень і пояснень поширюючого і, навпаки, звужуючого характеру. Вже зараз, між иншим, ставиться кілька інтересних питань, які вимагають пояснень закону. Де-хто, напр. певний, що навіть зуби можна лікувати за рахунок страхування, инші ж сумніваються. Буде і ще багато всяких казусів, яких вирішення корисно буде знати українським застрахованим у Франції.

Громадянин.

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ.

— Десята річниця. — Чи є ми політичною еміграцією? — Наші темні. — Події в Східній Галичині і совітська преса.

На листопад місяць припадає десята річниця нашого перебування на еміграції. Події на Україні десять років тому виклинули останню велику хвилю еміграції, яка склала головні і найбільш численні наші емігрантські кадри. Для тих, що опинилися на еміграції раніше, листопад 1920 року, був тим переломовим епаном, який остаточно визначив, що перебування на вигнанні є справою затяжною і довгою.

Масмо отже ювілейну річницю і йдучи за традицією ми могли б написати з приводу цих роковин ювілейну статтю, зайнятися підбизванням наших десятилітніх підрахунків і складенням гороскопів відносно наших перспектив. Думасмо про те, що теперішній саме час, як найменше надасться до питання статтів такого традиційного ювілейного стилю — ще не є закінчена історія еміграції, ще не вичерпана її ролія: підбивати отже підрахунки, складати реєстр емігрантських витрат і здобутків зарано. А з другого боку і невіданість сучасної ситуації як в Європі, так і на Україні мало сприяє укладенню гороскопів майбутнього.

Більш доцільним при цих умовах спинити увагу читачів в ці роковини на певних актуальних питаннях нашого сучасного емігрантського життя, тих питаннях, які стоять на черзі перед нашим емігрантським загалом і вимагають свого розв'язання.

* * *

З тих питань, які висовують спостереження над нашим емігрантським життям останніх років, у першу чергу слід спинитися над дуже характеристичним з'явищем, яке особливо яскраво позначається власне в останні роки. З'явищем, яке ставить під сумнів, чи масмо ми, весь наш емігрантський загаль, — носити те ім'я, яке ми собі присвоюємо, — української політичної еміграції. Річ у тім, що весь час нашого перебування на еміграції, а особливо останні роки, були ми, як на політичну еміграцію, занадто політично пасивні. Іде тут мова про наш загаль, про нашого пересічного емігранта з його, так би мовити, принципною безпартійністю, з його так часто дуже поверховою орієнтацією в тому, що діється в Європі й на Україні. Про того пересічного емігранта, для якого цільний зміст того політичного життя, яке точиться на еміграції, втілюється не в боротьбу певних політичних світоглядів, певної політичної тактики, а лише в персональну боротьбу окремих людей. Чи являється нормальним дати той факт, який так часто ми можемо спостерігати довкола себе — факт одходу од політичної роботи до національної або політичної праці цілої низки певних певних політичних азізних людей?

На ґрунті цієї помешти аполітизму, який шириться серед нашої політичної еміграції, спостерігаємо ми в нашому житті цілу низку з'явищ, які не можна трактувати як тільки негативні. Політична робота як на виї, так і в середині провадиться небагатою десятками все тих самих людей. В організаціях політичного характеру, тим наче в організаціях стисло партійних, об'єднується лише незначна медійсть емігранції. Робота політичних організацій провадиться в мінімальних розмірах, а спеціально та ідеологічна праця в обсягу пристосовання певних політичних гасел, певної політичної тактики до сучасних змінених українських обставин, яка передовсім тяжить на еміграції. Наші політичні організації часто густо зводять свою роботу лише до переховування і консервації партійних святощів, вивезених з України. Для політичної роботи на зовнішньому

форумі емігрантська маса постачає лише мінімальні грошові засоби, при так частих серед емігрантського загалу скаргах і наріканнях, що у нас політична робота провадиться в незначних розмірах, зрозуміти не хотять, що для ведення цієї роботи у першу чергу потрібні гроші і що дати ці гроші є передовсім обов'язок самої української еміграції.

Останні два роки принесли надзвичайні ускладнення і напруження в політичній ситуації на Україні — мусіли б вони у високій степені збільшити інтенсивність політичної роботи еміграції. Чи збільшилася вона, ця інтенсивність, в тієї мірі, в якій це відповідає тому грандіозному завданню, яке стоїть перед нами, як частиною української нації — відбудові української держави?

Думасмо ми, що з цього становища мусів би зробити емігрантський загал, пересічний український емігрант не ті висновки, які часто можна спостерігати. Не треба шукати винних десь на боці, не треба говорити, що винен хтось інший, хто мусів би роботи, а не робить. Треба дбати про піднесення рівня політичної освіти і політичної свідомости нашого широкого загалу, самих себе. Треба пам'ятати, що час, коли можна було задовольнятися одними загальними формулами, минув. Треба пам'ятати, що зріст нашої політичної активности і організованости є тісно і нерозривно зв'язаний з піднесенням рівня політичної освіти і свідомости широких емігрантських мас.

* * *

Звертає на себе увагу при спостереженнях над нашим емігрантським життям справа — вистовлюючися модним тепер большевицьким терміном — темпів нашої емігрантської роботи.

Минає тепер період концентрації значніших груп коло високих шкіл, своїх і чужих. За останні роки з високих шкіл вийшли сотки, коли не тисячі молодшої інтелігенції, яка перебуваючи у великих культурних осередках мусіла набратися й тих знаннів і того досвіду, який потрібний не тільки для фахової, але і для громадської праці. Для певної групи нашої молодшої інтелігенції закінчення високих шкіл принесло, правда, не поліпшення, а погіршення їхнього матеріяльного стану, але є серед нашої молодшої інтелігенції цілком досить людей, які встигли завойовати собі цілком певне матеріяльне становище. Здавалося цей приплив нової кваліфікованої інтелігенції мусів би збільшити темп і інтенсивність нашого емігрантського життя. Фактично стрічасмося ми з протилежним явищем. Темп нашого життя в наших емігрантських осередках, які були сконцентровані коло високих шкіл, понизився, та це і являється природним і неминучим, оскільки сконцентровані коло них значніші групи нашої еміграції розпоршилися по різних державах і по різних місцевостях. Але зовсім неприродно і незрозуміло, що так мало позначається в нашому загальному емігрантському життю появлення цих соток, коли не тисяч, нашої молодшої кваліфікованої інтелігенції, що з'явлення її в результаті не дало загального піднесення темпу нашого еміграційного життя. Про громадську і національну роботу нашої нової молодшої інтелігенції ми чусмо і знаємо аж надто мало — це є робота небагатьох одиниць, а масмо ми її багаті соток, коли не тисячі.

Звичайно для пояснення і виправдання можна послатися на так звані об'єктивні і незалежні обставини. Розуміється, вони існують і цілком відкидати їх не можна. Але думасмо, що великою помилкою було б складати вину тільки на них. Думасмо, що молодша наша нова інтелігенція, яка до речі сказати у величезній своїй більшості змогла одержати освіту тільки завдяки збірним зусил'ям цілої емігрантської суспільности, мусіла б поміркувати над тим, чи виконує вона так, як слід, ті зобов'язання, які на ній лежать.

* * *

Може де-кому наші уваги з приводу певних фактів сучасного емігрантського життя видадуться занадто гострими; може де-хто рішить, що, спиняючи увагу на тому, що нам видається негативним в нашому сучасному життю, ми робимо але, бо «пригашаємо емігрантський дух».

Закид що-до пригашення емігрантських настроїв, як що би він був би зроблений, ми думаємо можна вільно обійти мовчки. Не велику ціну мала б еміграція, коли б активність і бадьорість її настроїв можна було б задержати лише всякими переможними гімнами, коли перемоги ще немає, свідомим обминанням того, що в нашому життю є негативним. Ми про нашу еміграцію кращої думки.

Ширше треба спинитися на різкості наших уваг, як що вона тільки є. Думаємо, що критерій для оцінки нашого емігрантського життя може бути подвійний. Можна ту оцінку переводити, беручи, як критерій, ті людські і матеріальні можливості, якими ми розпоряджаємо. Але можна так само підходити до цієї оцінки, маючи на увазі ті завдання, які стоять перед еміграцією, як репрезентаткою нації, що бореться за своє національне і політичне визволення. Для того, щоби ми добре розв'язали це основне наше завдання, треба максимального напруження наших сил і енергії. Тут потрібний постійний самоконтроль і постійна самокритика. Тут потрібна постійна перевірка зробленого. Тут не можна заспокоюватися твердженням, що ми зробили і робимо те, що є в наших силах. Бо та справа, во і'мя якої ми перебуваємо закордоном, ще не є віршена — на нашій землі панує чужа влада.

* * *

Мали ми на увазі обмежити наш огляд лише справами емігрантськими, проте мусимо змінити наш початковий план і подати матеріал в такій актуальній справі, як події в Східній Галичині. Матеріал торкається того, як використовує сумні галицькі події той *tertius gaudens*, про якого згадував «Тризуб» в своїй вступній статті, присвяченій галицьким подіям. В ч. 279 «Комуніста» з 9. X знаходимо кілька резолюцій протесту проти репресій в Східній Галичині під заголовком: «Трудящі України протестують проти нечуваного терору польських фашистів на Західній Україні і їх прибічників — українських націонал-фашистів». В ч. 278 «Комуніста» з 8. X під заголовком «Українська буржуазія вихваляє погромників» знаходимо телеграму з Варшави, яка повідомляє, що консервативний український «Час» виступає з хвалебним гімном на адресу уряду за проведення втихомирюзальчої кампанії на Західній Україні. Газета, очевидно перемішала львівський «Новий Час» з краківським «Czas'om». Але чи зроблено це навмисне, чи в наслідок неосвідомлености редакції — це питання лишається одвертим. В тому ж числі «Комуніста» уміщено довшу статтю під заголовком «Граф Шептицький». Про характер і зміст цієї статті дають поняття такі з неї цитати: «В ім'я люти милостині для української буржуазії та куркульства, що дріжать за свою експлуаторську шкіру, трясеться за свої маєтки та хутори, обіцяв граф-мигрантополіт від цілого контр-революційного західнього фронту як найшляхшу допомогу польській дефензиві в боротьбі проти комунізму». «У дефензивно-провокаторській роботі українського контр-революційного табору завжди велике місце посідала та посідає уніятська церква та її шеф — князь цієї церкви — польський граф та львівський митрополит Андрій Шептицький». В ч. 280 з 10 X того ж таки «Комуніста» знаходимо вступну статтю від заголовком «Проти фашистського погрому на Західній Україні». В ній читаємо, що в наслідок переговорів з польським урядом «український фашистський та соціал-фашистський табір, до того ще й об'єднаний у спільному блоці в готуванні виборів сейму став ще сумлінніше на допомогу польській окупаційній владі запроваджувати «лад і спокій» на землях Західної України. Польський та український фашизм погодилися на плат-

формі спільної боротьби проти комунізму». Стаття закінчується закликком до боротьби за повалення диктатури Пілсудського і з ним разом за розгром українського фашизму та соціал-фашизму.

Цитована нами вступна стаття зазначає, що «по всій вільній радянській землі йде гомін обурення проти кривавого терору на землях Західньої України». Мусимо сказати, що оскільки цей «гомін обурення» втілюється в формі конкретних резолюцій, то такі резолюції ми знаходимо лише в двох останніх числах «Комуніста» з 9 і 10 жовтня, які ми одержали, при чому багато з них зраджено більш, ніж невдало. В резолюції протесту робітників Київської Ленкузні міститься заява про те, що «ми ще більш напружуємо сили, щоб виконати промфінплан». Зв'язок між Східньою Галичиною й промфінпланом все таки досить далекий! В резолюції робітників Харківського паровозного заводу міститься протест проти білого терору в Румунії, Естонії і Польщі, при чому про Східню Галичину нема ані одного слова згадки: говориться просто «про жорстоку розправу польських фашистів над революційними селянами і робітниками» невідомої національності (всі ці резолюції з ч. 279 «Ком» з 9. X). Протест робітників заводу «Серп і Молот» згадує про смертний засуд в Білі-Підляській і знов таки обминає цілком Східню Галичину.

В результаті грамотно укладені з додержанням розуміється неминучої комуністичної фразеології протести президентів ВУАН і українського центрального бюро секції наукових працівників. А всіх протестів досі опубліковано сім! Досягнення, як бачимо на полі ознайомлення совітських кол з українською політграмотою незначні.

Регістрацією цих фактів ми обмежимося. Для коментарів прийде час пізніше.

В. С.

---

3 міжнароднього життя.

— Становище в Німеччині. — Роля німецьких соціал-демократів. — Передішка.

Після німецьких виборів до рейхстагу, на яких мали загрозливий для держави успіх самі екстремісти лівого й особливо правого крила, на цьому місці було дано характеристику настроїв німецького народу та тої політичної кризи, що її переживає зараз німецька держава.

Перше вражіння від того було таке, наче Німеччина стоїть перед невідратною внутрішньою анархією, а Європа — перед новою страшною війною. Вражіння те, правда, трохи схолоділе, але зоставалося увесь час на протязі більше місяця, себ-то аж до першого засідання нового германського парламенту і на протязі цілої першої його короткої сесії, що скінчилася тими днями. Розсудливі вогуми значної більшости рейхстагу подекуди зменшили європейську і світову нервовість, але не можна вказати навіть і зараз, що занепокоєння, викликані виборною перемогою німецьких ганенкрейцерів та комуністів, уляглося й одійшло до минулого. Тож німецький парламент, підтримавши певні пропозиції уряду, нічого, або майже нічого не змінив у становищі, а лише, так мовити, дав передішку собі, країні і Європі.

Справа перейшла в такий спосіб. Як відомо, німецький уряд розпустив попередній парламент, розійшовшися з ним на економічному ґрунті. Треба було випасти фінансові джерела, з яких можна б було поповнити спорожнілу державну скарбницю, перекрити майже мільярдний дефіцит поточного року й забезпечити покриття такого ж дефіциту, що його сподіваються в Німеччині і на майбутній рік. Рейхстаг одкинув усі відповідні пропозиції, предклядені урядом, але одночасно не поставив на їх місце ніяких своїх. Нічого не залишалось, як перевести необхідні заходи по-за

парламентським порядком (часовими декретами президента), й шукати щастя в новому парламенті, розпустивши старий його склад.

Вибори випали для уряду нещасливо, — і то подвійно нещасливо. Уряд д-ра Брюнінга спірався у попередньому парламенті на партії середнього характеру, виключно буржуазні, і розпускаючи рейхстаг, канцлер сподівався досягти не тільки вказаної вище, так мовити, екзотичної мети, але й посилити свою опору на рахунок, з одного боку, правих націоналістів, з другого — і це особливо його вабило — соціал-демократів. Сталося не так, як ждалося. Інтерес на виборах із фінансової площини перекинувся до площини головним чином зовнішньої політики, до чого в значній мірі спричинився сам уряд, і в наслідок того всі обрахунки канцлера Брюнінга було розбито. Він не дістав не тільки більшості для переведення своїх фінансових законопроектів, але взагалі не дістав якої будь парламентської більшості, що з певністю могла б підтримати його.

Позиція уряду стала катастрофічною. Перед д-ром Брюнінгом було дилема або спертися на гітлеровців, або йти в Каносу до соціал-демократів, що проти них він уперто боровся і в парламенті і на виборах. Гітлеровці йому, а також і його протекторові-президентові маршалові Гінденбургів, — були симпатичні і подекуди споріднені, але їх участь в уряді могла зараз же потягти за собою внутрішні заколоти і мабуть такі — зовнішню війну. А в кожному разі вона нищила для Німеччини можливість роздобути закордоном в позику які-будь гроші, такі потрібні для німецької державної скарбниці. Бож уже самий факт виборної перемоги гітлеровців ліг фінансовим тягарем на німецькі плечі, викликавши одплив кількох мільярдів золотих марок із Німеччини до Франції, Швейцарії та інших політично стабільніших країн. З другого боку, коаліція з соціал-демократами була не можлива вже тому, що вони її не хотіли, а до того проти неї в рішучий спосіб був не хто інший, як сам маршал Гінденбург, впливи якого зараз у Німеччині не поширюються хіба що тільки на одних комуністів.

Півтора місяці, що перейшли від виборів до відкриття рейхстагу, канцлер Брюнінг присвятив пересправам з усіма німецькими партіями, аби вияснити становище, — і не добився нічого. Перед новим парламентом виступив він маючи за собою лише зменшені ряди тих самих середніх груп політичних, що він їх мав і в попередньому рейхстазі. Справа і зліва була проти нього сполучена опозиція гітлеровців, націоналістів і комуністів. Найбільша ж партія в парламенті, яка могла дати перевагу уряду чи опозиції, — соціал-демократи, — вагалася й нарочтувалася. Єдиним козирем уряду перед парламентом був той факт, що за цей час йому почастило налагодити в американських банках позику в 125 мільйонів доларів, якими грішми можна було продовжувати акцію державної допомоги безробітним німецької республіки.

Коротка сесія нового рейхстагу перейшла надзвичайно бурхливо. Гітлеровці з'явилися на засідання шиковані у військові шерехи, ідязнені в свою заборонену законом уніформу, і разом з комуністами увесь час робили скандали й вигукували несотворені речі до своїх противників. Спровоковані соціал-демократи так само іноді не могли втриматися в парламентських рядах. Внесено було з різних боків силу інтерпелляцій до уряду, а також і численні формули недовір'я йому в цілому, і з окрема канцлерові, військовому міністрові, міністру внутрішніх справ і т. и.

А втім для д-ра Брюнінга все обійшлося сприятливо, принаймні, на певний час. Після гомону і гвалту, після численних, часом аргангитич промов, парламент прийняв закон про вказану вище американську позику, передав до комісії урядові законопроекти і одхилив усі внесені формули недовір'я, проголосувавши необхідну для дальшого існування уряду формулу звичайного переходу до чергових справ більшістю 80-ти голосів.

Сталося це з різних причин. По-перше, спричинився до того згаданий вище авторитет президента Гінденбурга, що одверто підтримав кабінет д-ра Брюнінга й окремих міністрів. Так, на одному з засідань відбулася

«сена, мабуть таки неможлива в якомусь пншому — старшому — парламенті. Справа йшла про довір'я військовому міністрові Гренерові, — тому самому, що перебував колись у нас на Україні. Шальди наивно перехилилися проти нього, але його врятував д-р Брюнінг, одверто проголосивши з парламентської трибуни, що він користується цілковитим довір'ям маршала Гінденбурга, президента німецької республіки.

З другого боку авторитету д-ра Брюнінга й самого Гінденбурга не вистарчило б, коли б на користь уряду не кинули компактно маси своїх голосів німецькі соціал-демократи. Цей факт заслуговує всякої уваги і потребує ближчих пояснень, бо соціал-демократи голосували на цей раз за своїх наявних противників, за представників безкомпромісової буржуазії, — ризикуючи тим, що цей вотум дуже несприятливо відіб'ється на опінії їх власних виборців, даючи в руки комуністів і гітлеровців прекрасний матеріал для агітації проти них серед населення.

* * *

Напроїстусься припущення, що з соціал-демократами, як то часто буває за кулісами парламенту, було переведено певний торг, і вони дістали певні компенсації за свій вотум. Вони їх таки і дістали. Урядові партії допомогли їм перевести на голову рейхстагу їхнього кандидата Лебе, що виявив себе добрим головою і в попередньому парламенті. Але що така голова рейхстагу? Репрезентативна особа з дуже малими політичними можливостями. Цього було б дуже мало для торгу, а тим більше, що Лебе сам собою був достойним кандидатом, а соціал-демократи, як найбільша партія, згідно неписаному парламентському звичаю, мали право на те, аби на голову рейхстагу було обрано їх представника. Переказують також газети, що уряд обіцяє соціалістам, що внесені ним фінансові законопроєкти в комісіях будуть подекуди перероблені згідно з домаганням соціал-демократів. Але цього теж дуже замало, аби заплатити соціалістам за згаданий вище вотум, бо певні переробки в тих законах були все одно необхідні, і то як раз такі, яких вимагали соціал-демократи.

Пояснень треба шукати глибше, і європейська преса їх знайшла. Найліпше то висловлено в «Journal de Genève», ць му може найкращому в Європі політичному органі. Впливова і освідомлена газета з того приводу пише:

Найперше треба собі дати звіт, що німецька соціалістична партія перестала бути марксистською, що вона ще менше може бути названа партією заколотів. У свосму ансамблі вона представляє собою верстви кваліфікованих робітників та дрібної буржуазії, які при політичних змінах можуть більше програти, ніж виграти, які мають що охороняти і мало що завойовувати.

Що мають вони охороняти? Привилей своїх професійних організацій, соціальне законодавство, найдосконаліше в цілому світі, і особливо — демократичні надбання революції, які вони зберігають, як людина береже очі свої, — бо ж то база і передумова всіх їхніх змагань. Сучасна німецька соціал-демократія має забарвлення більше політичне, ніж соціальне, більше демократичне, ніж соціалістичне.

Газета ставить запитання: що могло б статися у Німеччині, коли б соціалісти спричинилися до повалення сучасного буржуазного уряду? І відповідає:

Найменшим лихом була б напів диктатура Брюнінга-Гінденбурга, без Рейхстагу. Явна річ, що соціалісти мусіли підтримувати уряд Брюнінга і в їх інтересах було захищати за ним парламентський характер, аби мати можливість впливати на нього. Бо ж відома річ, що зачинаючи диктатуру, не можна знати, до чого вона дійде в своїй еволюції та як з

нею покінчити. Що ж до других можливостей: фашистського перевороту, комуністичних закатів, то вони були б катастрофічні і для Німеччини, і для верств, на яких спірається соціал-демократія, бо було б ті верстви неминуче втягнуто до громадянської війни.

Німецька соціал-демократія, після великої війни вже по-друге, в перший раз за часів революції, дала доказ того, що вони розсудливі політики і що вони справжні патріоти, які вміють в інтересах батьківщини одмовлятися від вабливої позиції принципової чистоти риз і неуступності. Дали разом з тим вони і доказ тому, що німецька республіка і демократія покоїться на солідніших, ніж можна було сподіватися, підвалинах, і що задумана німецька диктатура знайде в країні не лише прихильників, але й свідомих і організованих противників.

Німецькі соціал-демократи не обмежилися лише вотумом в Рейхстазі, а й фактично стали готуватися до боротьби з можливою небезпекою, що загрожує зараз цілій Німеччині. Використовуючи своє могутнє становище в найбільшій з німецьких республік — в Пруссії, вони дбають про те, щоб організувати сили цієї держави для боротьби з можливими вибухами й заколотами. Перший крок для того вже зроблений. На місце невірного досьогоднішнього міністра внутрішніх справ поставлено там знову соціал-демократа Северинга, що виявив був уже свою залізну руку, борючись з комуністами та гагенкрейцерами.

Потреби часу виявили, що це лише в таких старих і міцних демократичних країнах, як скажемо, Франція, соціалісти можуть собі дозволити гратися в чисті принципи та в мрії про «вакації законности» (*vacances de légalité*). Перед Німеччиною стоять інші завдання, і насамперед встановити в країні справжню демократію, а в цій справі соціалістичні мрії лише заважають.

В інших країнах ця роль припадає нормально буржуазним партіям радикально-демократичного порядку. В Німеччині ті напрями заслабі і тамешні соціал-демократи свідомо взяли на себе вказані завдання. Про це яскраво свідчить такий випадок, що стався ще перед виборами до Рейхстагу. Один із видатних представників буржуазної демократії, людина старшого віку, несподівано вступив до партії соціал-демократії. Коли його запитали як міг він це зробити, і як могли соціал-демократи його прийняти, він одповів: Мені й їм відомо, що я вже не проживу більше, як двадцять літ, а цілий цей час соціал-демократія не матиме іншого завдання, як працювати над консолідацією політичної, а не соціалістичної демократії. — Старий буржуа мав рацію, мають її і німецькі соціал-демократи.

* * *

Чи заведено тим на нівець згадану вище небезпеку, яка загрожує Німеччині, а з нею — цілій Європі? Про це, що найменше, рано ще говорити. Становище, як і було, зостається напруженим. Сили, спрямовані на заховання порядку, правда, організуються, але й їх противники часу дурно не витрачають. Міністерство Брюнінга, за яким стоїть маршал Гінденбург, як було, так і зостається меншістю в парламенті і в країні. Більшости там і там — немає ні одна течія. Вотум соціал-демократів дав, як вказано вище, поки що лише передішку. Кінець її настане 3-го наступного січня, коли знову збереться німецький парламент.

Можна, правда, сподіватися начеб то на те, що, як казав колись Гете, німці скоріше приймуть несправедливість, ніж який будь заколот. Але це говорилося про давніх німців, що були привчені до пасивності своїми численними «Богом даними» династіями. Німці сьогоднішні — діти великої імперії, а нині — громадяне республіки, мають уже іншу суспільну психологію.

Observer.

Похорон бл. пам. Нимфодори Лотоцької.

11 жовтня б. р. українське Варшавське громадянство прийняла сумна звістка про смерть бл. пам. Н. Лотоцької.

14 жовтня поховали її на Вольському кладовищі, побіч церкви в недалекому сусідстві з могилами О. Саліковського і Є. Лукасевича.

Похорон попереджала урочиста служба Божа, яку з кількома п. — отцями відправив спеціально прибувший до Варшави архимандрит Полікарп. Овинуту в національний прапор труну з останками небіжчиці, вкривали численні квіти і вінки від родини приятелів та українських організацій. Місцева українська колонія на чолі з її чільними представниками, численно з'явилася відпровадити небіжчицю на місце останнього спочинку.

Тихо опускали її в могилу, ніхто не промовляв над її домовиною, лише серця стискалися від жалю і слюози рясно росили розриту свіжу могилу.

І над цією свіжою могилою, віддаючи їй ще одно глибоко патріотичне серце переповнене любов'ю до України, ціла українська еміграція схилиє засмучені чола і промовляє:

Пером Тобі чужа земля і вічна Тобі пам'ять.

З широкого світу.

— 16. X. в Локарно в присутності чужоземних представників відсвятковано п'ятиріччя відомого договору, підписаного в 1925 році.

— Бувший наслідник престолу, король і потім знов наслідник Михайло румунський, якому сповнилося 9 років, определений до військової гімназії.

— Угорщина видала декрет направлений проти совітського демпінга.

— Польський уряд роз'яснив, що арештовані депутати сейму мають право брати участь у парламентських виборах.

— 11 жовтня совітський уряд видав закон про примусову працю. Разом з тим скасовано всякі допомоги безробітним.

— В день відкриття німецького парламенту німецькі націоналісти групи Гітлера в Берліні вчинили погром жидівських крамниць. Лише після довгих зусиль поліції вдалося встановити порядок.

— За політичні демонстрації студентів закрито Барселонський університет.

— Китайська поліція арештувала в Іоні-Конзі італійський пароплав «Гільда», що віз 800 фунтів героїну для продажу героїномам Невесної Імперії.

— Орган польської соціалістичної партії «Роботник» спростовує дійсність агентату на маршала Пілсудського.

— Бельгійський уряд заявив про готовність вжити енергійних заходів проти большевицького демпінга.

— Світський уряд має видати сміхотворну медаль за ледарство, яку будуть примусово носити робітники, які не виявили належної робото-здатности.

— Канадійський уряд заборонив довіз до Канади совітського вугілля і заявив про готовність вжити заходів проти совітського демпінга.

Од редакції.

Національним установам, Громадам, прихильникам, співробітникам, читальникам «Тризуба» і всім землякам, що привітали журнал в день його п'ятитіття, складаємо ширю подяку.

Хроніка.

З Великої України.

— «Чистку» ВУАН закінчено. В Академії Наук відбулися загальні збори співробітників ВУАН, на яких виступив з доповіддю «про наслідки чистки апарату ВУАН», голова спеціальної комісії, яка чистку переводила. Зазначив докладчик перед усім, що ходило комісії головне про чистку наукових робітників, членів Академії, бо до 1929 року Українська Академія Наук, особливо І її відділ — історико-філологічний — була «осередком контр-революційної роботи», що мріяв про утворення Української Народньої Республіки.

Багато «ненормальностей» комісія виявила в бібліотеці Академії — «керівниця бібліотеки першого відділу Антонович запровадила систему самовласти. Бібліотека опинилася в непевному стані. Тут, навіть, схоронено було бібліотеки де-яких білосемігрантів, що втікли за Кордон, про що ніхто не знав. Серед книжок була погромна література».

Підчас «чистки» комісія зняла в Академії з роботи 25 чоловік. «Серед них 14, що ніякої наукової кваліфікації і наукових праць не мають. Ось наприклад Буда, що вивчав історію, а про те, яке велике значіння в історії большевизму має другий з'їзд РСДРП, про історію революційного руху і класової боротьби він нічого не знає».

«Де-кіляма осіб знято за абсолютну політичну неписьменність, серед них Шульгину, завідувачку етнологічного музею ім. Вовка, знято завідувача господарством Фацеля, Галагана — колишнього соціаліста-федераці-

ста, як нездатного керувати технічною роботою. Двох осіб знято за те, що вони одержували гроші за фіктивні посади, знято також з роботи керівницю бібліотеки першого відділу Антонович».

З доповіді голови Комісії по чистці слідує, що після чистки «загалом апарат ВУАН радянський і прагне взяти найактивнішу участь разом з пролетаріатом в будівництві соціалізму» («Пр. Пр.» ч. 235 з 12. X).

— Українська совітська енциклопедія. Постановлено видати українську совітську енциклопедію обсягом на 50 томів. Скласти цю енциклопедію призначається за 8 літ («Ком.» ч. 228 з 11. X).

— Реорганізація судових установ на сов. Україні. ВУЦВК видав декрет про реорганізацію місцевих судових установ на Україні. Окружні суди ліквідовано, а замість них засновано 9 міжрайонних судів, зокрема — Київський. Міжрайонні суди виконуватимуть функції колишніх окружних судів, між ними Київський міжрайонний суд обслуговуватиме 5 колишніх округ: Київську, Білоцерківську, Чернігівську, Шевченківську і 18 районів Гуманської («Пр. Пр.» ч. 233 з 10. X).

— Українсько-грузинське зближення. До репертуарів грузинського театру на Кавказі включено українську оперу «Тарас Бульба», а по українських театрах будуть виставляти грузинський т'єсу «Абесолом і Етери». Крім того організовується в Тифлісі український симфонічний концерт («Ком.» ч. 228 з 11. X.)

— Голод на совєтській.

Через брак хліба, який вивозиться більшовиками з України за кордон, цієї зими картопля на Україні має служити головним продовольчим продуктом. Тому для самого тільки Києва треба було б заготовити 4.600.000 пудів картоплі. Але досі доведено тільки невеличку частину картоплі до місця споживання через брак транспорту. Отже з наступленням холодної картоплі, яка залишається в полі і на яку покладається стільки надій, загрозює цілковита гибель. Голод цієї зими зарисовується все ясніше («Пр. Пр.» ч. 234 з 11. X).

— Брак транспортних засобів. Через брак транспортних засобів в Києві організовано надзвичайну транспортну трійку, яка надалі буде розпоряджатися всіма автомобілями Києва й призначати їх на роботу. Кожна машина мусить надати працювати 20 годин на добу, мінючи за цей час два шофери. Всі автомобілі оголошено цією трійкою за мобілізовані, крім машин, які належать червоній армії, ПІУ та міліції («Пр. Пр.» ч. 236 з 14. X).

— Якість совітської продукції. За минулий господарський рік якість продукції совітської промисловости, особливо легкої, значно погіршилася ніж року передминулого. Збитки від поганої якости виробів становлять сотні мільйонів карбов. («Пр. Пр.» ч. 236 з 14. X).

— Немає приміщень для вищих шкіл. — Для повозаснованого в Харькові Інституту аспірантури Наркомзем при Академії с.-г. наук ім. Леніна уже три місяці як продовжується набір 270 аспірантів, а відкритися цей інститут ніяк не може, бо для нього не відведено ще ані однієї кімнати.

— В Зінов'євському в будові Педагогічного технікума працюють на зміну 4 навчальні заклади і кілька курсів. Приміщення завжди зайняте й його не можна навіть як слід провітрити, що дуже негативно відбивається

на стані здоров'я студентів («Ком» ч. 228 з 11. X).

— Брак паперу. При редакції газети «Комуніст» в Харькові утворено «Всеукраїнський штаб походу за папером». Метою цієї інституції є посилення зібрання макулатури (паперові покидьки), яка служить сировиною для паперових фабрик. За планом, для української паперової промисловости треба 25.000 тон макулатури, якої українські друкарні можуть дати 7.000 тон («Ком». ч. 227 з 10. X).

З життя укр. еміграції. У Франції.

— П'ятиліття «Тризуба». В середу 15 жовтня о 3-ій годині вдень співробітники «Тризуба» зібралися на могилі С. Петлюри віддати шану св. пам'яті фундаторові журналу. На надгробок було покладено китицю квітів.

— З нагоди п'ятиліття існування «Тризуба» редакція і адміністрація отримала численні привітання од прихильників і читачів журналу.

— По Союзіві Укр. Емігр. Організації у Франції. 25. X відбулося чергове засідання Генеральної Ради Союзу. По докладу секретаряту прийнято до відома повідомлення про Громади в Юні, Греноблі, Труа і Дамарі, заслухано доклад Голови М. Шумицького про його перебування разом з ген. О. Удовиченко в Оденле-Тіні. Наприкінці обговорено церковну справу у внісено щодо її налагодження кільки важливих постанов.

— Шалет. 28 вересня с. р. в Громаді відбулися чергові загальні збори. На зборах вшановано пам'ять померлого графа М. Тишкевича. Прийнято до складу Громади кільки нових членів. Головним чином збори займалися двома пекучими справами: виписка священника до Франції і розширення громадського будинку для збільшення театру і придбання їдальні. В біжучих спра-

вах Голова Управи поінформував збори про працю Управи в минулому і на майбутнє намічену, що апробовано зборами.

— В суботу 4 жовтня б. р. Мистецьким Товариством в театрі Громади поставлено було драму на 4 дії Ванченка-Писанецького «Катерина» (мужичка) під режисурою п. М. Шульги з співами хору під орудою п. Ковгана.

У виставі брали участь: пані Карнаухова в ролі Софії Івановни Валочької, п. Г. Маслюк — Олексі, п. Ішук — Семена Когута, пані Л. Горяча — Палажки, його жінки, пані Омельченко — Катерини, їх дочки, пані Бухтіянова — Брусвічки, п. М. Шульга — Яші, її сина, п. Бушило — Сисоя, діда, пані Чистосердова — Дуні і п. Нетреба — Гершка, курчмара.

Що-до вистави, то коротко скажемо, що вона пройшла гладко, ролі відповідно розподілені і виконавці їх дали повні типи по п'єсі. Не можна виділяти кого небуть з виконавців, бо на сцені ми бачили, так мовити, старих аматорів, що вже пройшли не аби яку школу і в кожній ролі виявляють себе і свої здібності все більше і більше. Варто одмітити появу на сцені нової аматорки пані Бухтіянової з сильним голосом і доброю дикцією, видержана гра якої подає великі надії.

— Мистецьке Товариство го туться до постановки п'єси «Брехня» Винниченка, яку прокується виставити 6-го грудня с. р. в театрі Громади.

В Чехії

В Українському Історично-Філологічному Товаристві в Празі.

21 жовтня 1930 р. відбулися доклади дійсних членів: І. Феденка, П. В. — «М. Драгоманів і П. Ж. Прудон». 2. Шербаківського, В. М. — Міжнародній Конгрес народнього мистецтва в Бельгії».

В Китаю

— Українське життя в Китаю (з листа). В Китаю живе до 15 тисяч людей українського походження; з них 60% в Манджурії з Харбіном; 20% — в Шанхаї, решта в розсіянні по великих містах, як у Пекіні, Тянь-Дзіні, Ханькоу, Чифу, Мукдені, Дайрені, Циндао і т. д. Розуміється, свідомої інтелігенції з усієї кількості не багато. Через це, а почасти і через бовнішні обставини рух не набрав досі поважного значіння. Тривожне становище в середині Китаю, пильне стеження москалів усіх кольорів за українською акцією, певні неприхильні випадки серед самого українського громадянства, все це затримує розвиток українського руху в Китаю. Відчувається брак не лише людей, а й літератури, зокрема для пропаганди між чужинцями. Тут всі чужинці говорять лише по англійськи. Українці й досі не спромоглися видати ні однієї брошюри цією мовою. Не дивно, що чужинці, особливо англійці, в Китаю, коли чують слово Україна, то отожднюють його з словом Уругвай.

Зміст.

— Париж, неділя, 2 листопаду 1930 року — ст. 1. — Розмова з Заступником Голови Директорії, Головним Отаманом А. Лівницьким — ст. 3. — М. Л и т в и ц ь к и й . Проблема української державности і російське видавництво «Єдинство» в Празі — ст. 5. — Л. Г. Конференція в Данцігу — ст. 12. — Г р о м а д я н и н . Закон про обов'язкове державне страхування у Франції — ст. 16. — В. С. З життя й політики — ст. 18. — О б с е г в а т о г . З міжнароднього життя — ст. 21. — Похорон бл. п. Нимфодори Лотоцької — ст. 25. — З широкого світу — ст. 25. — Х р о н і к а : З Великої України — ст. 26. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 27. — В Чехії — ст. 28. — В Китаю — ст. 28.

Відозва.

До панів професорів і буєших слухачів Укр. Господарської Академії в Подебрадах.

Сенат У. Г. А. в Подебрадах (Чехословаччина) утворив Комісію по впорядкуванню могил студентів і персоналу Академії. На цвинтарі в Подебрадах спочивають 9 студентів із різних країн нашої батьківщини, між ними заслужені під час визвольної боротьби України. Академія сама не має потрібних засобів для удержання цих могил та й інших, котрі знаходяться по-за Подебрадами.

Комісія звертається проте до всіх, які були колись зв'язані з Академією, щоби добровільними датками піддержати цю акцію пошани для наших померлих.

Датки слати на адресу: Hipolit Hajdowskyj, Podebrady Lazne. Hotel Central CSR.

Звіт з акції комісії буде поміщений в українських часописах. Інші часописи просимо о передрук цієї відозви.

Комісія по впорядкуванню могил студентів і персоналу
У. Г. А. в П о д е б р а д а х .

Осип Безпалко (—)

С Сімяник (—)

Голова

Секретарь

— « За державність » —

Военно-історичні збірники Українського Военно-Історичного Товариства

під редакцією б. професора воєнних наук Академії Генерального Штабу в Петербурзі, генерал-полковника Миколи ЮНАКОВА, генерального Штабу генерал-хорунжого Всеволода ЗМІЄНКА, полковника Михайла САДОВСЬКОГО й підполковника Варфоломія ЄВТИМОВИЧА.

Вже складається й в половині листопада вийде з друку збірник II, який принесе на своїх звиж 200 сторінок (на доброму папері) такі праці: Ген-пор. М. Омелянович-Павленко — Зимовий похід ч. II.

Ген. Штабу, ген.-хор. М. Безручко — Січові Стрільці в боротьбі за Державність.

Ген.-хор. А. Пузицький — Бої Сірих за Коростень.

Сотн. О. Шпільнський — Армія в перспективі історії нації.

Підпол. М. Ященко — Що то було?

Лейтенант флоти С. Шрамченко — Підняття українського прапору в Чорноморській флотії.

Підполк. М. Янчевський — Із спогадів: I. Урочище Фундул-Молдава-Кімполунг і II. Борисоглібськ-Одеса.

Микола Бойко — 4 жовтня року 1919.

Підпол. М. Стечишин — Щипіорнський військовий цвинтар.

Доктор П. Сулятицький — Генерал П. Н. Врангель. Записки ч. II.

« Белое Дело ».

Збірник «За Державність», oprіч основного матеріалу містить багато схем, планів, фотографій і інших ілюстрацій до свого тексту.

Збірник «За Державність» виходить в оригінальній окладинці, роботи бл. п. славного українського артиста-маляра, професора Петра Холодного.

Ціна примірника для тих, що замовляють зараз, виносить в Польщі і в інших країнах тільки 6 злотих з пересилкою, в Америці — 1 долар.

Ціна після виходу у світ буде значно підвищена.

Збірники «За Державність» — це слава історія наша, писана кров'ю війська українського.

Адреса для замовлень: Варшава, Подвалс 16 м. 15. Полковник М. Садовський.

Український Клуб в Женеві має намір улаштувати в кінці листопаду виставку українських виробів з продажом. Для цього потрібні будуть килими (невеликі), різні народні ткани і плетені вироби, як от пояси і т. д.; вишивки в народньому дусі для: блузок, дитячих суконок, подушок, дамських торбинок, обруси (невеликі), серветки, хусточки і т. д.; дерев'яні вироби: скриньки, тарелі, ножі для паперу, ложки і т. д.

Звертаючись до різних українських організацій, Український Клуб в Женеві прохає повідомити, хто може прислати такі річі на продаж і свої умови.

Свій чистий прибуток Український Клуб має намір повернути на дальші різні українські маніфестації, які так потрібні в Женеві, а крім того 25% чистого свого прибутку дає для розпорядження «Інтернаціонального Союзу допомоги дітям» для повернення на потреби дітей українських емігрантів.

З огляду на добродійну і патріотичну мету вистави Український Клуб, крім річей присланих на продаж, приймає також пожертви річами.

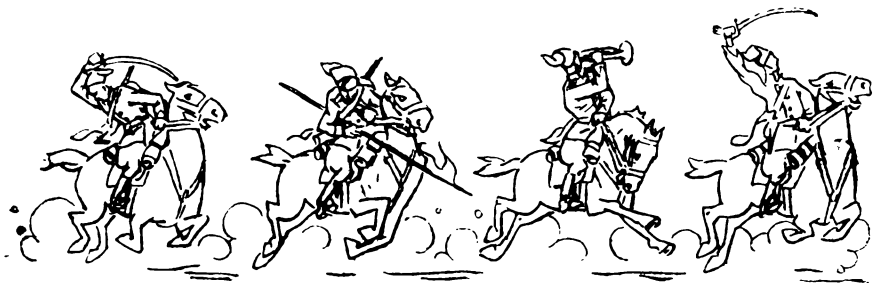
За управу Клубу: Е. Бачинський 3, rue de la Confédération, Genève. Г. Чикаленко Келлер. 35 Chemin de Miremont. Genève.

Вийшла з друку й продається дуже цінна й цікава для української еміграції, що бажала б виїхати до Америки, книжка А. Коршнівського, під назвою «БРАЗИЛІЯ» з мапою, ілюстраціями й різними необхідними для виїзжаючих відомостями.

Ціна 1 злотий з пересилкою.

Набувати у М. Садовського, Варшава, Подвале 16, пом. 15.

Українським дітям - Рідне Військо

Великий аркуш брестольського картону в фарбах що представляє піхоту, кінноту, гармати то-що — армії УНР з 1920 р.

Постатті козаків до витинання
робота маляра-баталіста **Л. Перфецького**

Видання — «Тризуба». Найкращий подарунок нашим дітям.
Добра розвага — малим, дорослим — гарна оздоба до хати.
Ціна аркушу — 2 фр. (пересилка у Франції — 15 с. за кордон — 30 с.).
При гуртовім замовленню значна книжка. Замовляти в адміністрації
«Тризуба» 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5-e.

Незабаром вийде книжка поезій

Є. МАЛАНЮКА

„Земля й Залізо“

Ціна 10 фр.

Замовляти в книгарні «Тризуб», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

Єдина адреса Редакції й Адміністрації
« Т Р И З У Б А »

42, Rue Denfert-Rochereau, Paris 5-e

Для поштових переказів у Франції застається по старому: «Le Trident».
Chèque postal 898. 50. Paris

КАЛЕНДАРЬ « ДНІПРО »
на 1931 рік

Вийшов і продається в книгарні «Тризуб». Ціна у Франції—
12 ф. — з пересилкою.

**Книгарня Українського Центрального
Комітету в Польщі**

продає по нормальним книгарським цінам твори всіх українських
і світових письменників і поетів,

портрети українських письменників і національних діячів, ли-
стівки з життя українського народу, його побуту, історії, культури.
національні відзнаки,
канцелярське приладдя.

Замовлення шліть на адресу: Warszawa. Podwale 16, m. 15.

„ШЛЯХОМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ“

Орган Головної Управи Українського Центрального Комітету в Поль-
щі, що з року 1929 виходить замість «Вістей УЦК»,

Основним завданням ставить освітлення з погляду ідеологічного
та популяризацію нашої державної традиції, до створена була на
батьківщині українським народом в боротьбі за державну незалеж-
ність, а також розгляд важливіших питань державного будівництва
на Україні.

Містить в собі статті політичного, економічного й культурно-
освітнього змісту та відомості з емігрантського життя.

Ціна ч. 1-го — 1 зл., а ч. 2-го — 3 зл.

Адреса редакції: Warszawa. Podwale 16, m. 16, m. 15.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.